

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम

विभागाची प्रस्तावना

सन २००० पासून ७३ व ७४ व्या राज्य घटना दुरुस्तीच्या आधारे केंद्र शासनाच्या मागणी आधारीत योजना () धोरणानुसार स्थानिक स्वराज्य संस्था म्हणजेच ग्रामपंचायत आणि जिल्हा परिषदेमार्फत ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांचे नियोजन, अंमलबजावणी आणि देखभाल दुरुस्ती पाहिली जाते. ग्रामसभेने घेतलेल्या निर्णयानुसार ग्रामपंचायतीस २.०० कोटी रु. पर्यंत किंमतीच्या योजना राबविण्याचे अधिकार प्राप्त झाले आहे.

केंद्र शासनाच्या निर्णयानुसार दि.०१/०४/२००९ पासून केंद्र शासनाच्या सर्व ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमासाठी राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम अंमलात आलेली आहे. केंद्र शासनाने सन २००९१० या कालावधीमध्ये ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाचे नांमांतर करून आता राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रम असे नाव दिले आहे. केंद्र शासनाच्या सुधारित मार्गदर्शन सुचनांच्या आधारे भारत निर्माण कार्यक्रमाऐवजी राज्यात राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाची अंमलबजावणी सन २००९१० पासून सुरु झालेली आहे. या कार्यक्रमांतर्गत ग्रामीण भागात शुध्द,सुरक्षित व लोकांना घरापासून योग्य अंतरावर पाणी पुरवठा करण्याचे शासनाचे धोरण आहे.

- राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल कार्यक्रमाचे धोरणातील तत्व व प्राधान्यक्रम
- गावात अस्तितवातील असलेल्या सर्व पिण्याच्या पाण्याच्या उपाय योजनांचा आढावा घेउन त्यातील स्त्रोतांचे संवर्धन व बळकटीकरण करणे अस्तित्वात असलेल्या योजनांमध्ये सुधारणा करणे.
- गुणवत्ताबाधित गावांमध्ये सुरक्षित स्त्रोत निकषीत करण्या करीता उपाय योजना करणे.
- गावांच्या लोकसंख्येत झालेल्या वाढीमुळे पुरक योजनांचा विचार करणे.
- उपाय योजना प्रस्तावीत करतांना,वेगवेगळ्या विकल्पा पैकी, किमान खर्चावर आधारीत विकल्पाचा विचार करणे.
- एका गावातील वाड्या/वस्त्यांसाठी एकच योजना करण्यापेक्षा विकेंद्रीत उपाय योजना किफायतशीर असल्यास त्याला प्राधान्य देणे. योजना आखतांना सर्व भुजल व भुपृष्ठावरील सार्वजनीक व खाजगी स्त्रोतांचा अभ्यास करून नियोजन करणे.
- प्रस्तावित नळ योजनांमध्ये स्त्रोत बळकटीकरण व १००% घरगुती नळ जोडण्याचा समावेश अणीवार्य करणे.

- जलस्वराज्य प्रकल्पाच्या धरतीवर प्रस्तावीत उपाय योजनेचा भाग म्हणुन गाव कृती आराखडा तयार करणे बंधनकारक राहिल. या अंतर्गत लोकसहभागातुन सर्व स्त्रोतांचा सर्वकष विचार करुन पाण्याचा ताळेबंद तयार करणे.
- पाण्याची गुणवत्ता टिकवण्याकरीता गावातील संपुर्ण स्वच्छता आवश्यक असुन गाव हगणदारीमुक्त असणे आवश्यक आहे.
योजना मंजुर करतांना मागील ३ वर्षात टॅकर्सद्वारे पाणी पुरवठा केलेल्या गावांना प्राधान्य देणे.

तांत्रिक व प्रशासकिय मान्यता :

शासन निर्णय क्र.गापाधो१११४/प्र.क्र.२२/पापु७.दि.०९.०७.२०१४ अन्वये खालीलप्रमाणे तांत्रिक व प्रशासकिय मान्यतेचे अधिकार निर्गमीत करण्यात आले आहे.

(अ)

अ.क्र	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	तांत्रिक मान्यतेचे अधिकार		
		कार्यकारी अभियंता	अधिक्षक अभियंता	मुख्य अभियंता
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.२.०० कोटी पर्यंत	रु.२.०० कोटी ते रु.७.५० कोटी पर्यंत	रु.७.५० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशीक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.२.०० कोटी पर्यंत	रु.२.०० कोटी ते रु.७.५० कोटी पर्यंत	रु.७.५० कोटी वरील सर्व

(ब)

अ.क्र	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	प्रशासकिय मान्यतेचे अधिकार (दरडोई खर्चाच्या निकषात बसणाया योजनांसाठी)		
		ग्रामसभा	जिल्हा जलव्यवस्थापन समिती,जिल्हा परिषद	पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग (शासन)
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.५०.०० लक्ष पर्यंत	रु.५०.०० लक्ष ते रु.७.५० कोटी पर्यंत	रु.७.५० कोटी वरील सर्व
२	प्रादेशीक ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना		रु.७.५० कोटी पर्यंत	रु.७.५० कोटी वरील सर्व

(क) योजनेची क्षेत्रीय स्तरावरील अंमलबजावणी

अ.क्र	ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेचा प्रकार	अंमलबजावणीचा अधिकार		
		ग्रामीण पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती	जिल्हा परिषद	महाराष्ट्र जीवन प्राधाीकरण
१	स्वतंत्र ग्रामीण पाणी पुरवठा योजना	रु.२.०० कोटी पर्यंत	रु.२.०० कोटी ते रु.७.५० कोटी पर्यंत	रु.७.५० कोटी वरील सर्व

राष्ट्रीय ग्रामीण पेयजल योजनेअंतर्गत पाणी पुरवठा योजनांची लोकवर्गणी पुर्णतः रदद करणे बाबत.

शासन निर्णय क्र.ग्रापाधो१११४/प्र.क्र.२२/पापु७.दि.०९.०७.२०१४ अन्वये राज्यातील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांची लोकवर्गणी पुर्णतः रदद करण्यात आली असुन यापुर्वी ज्या ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांकरीता पुर्णतः अथवा अंशतः लोकवर्गणीची रक्कम जमा केली असेल तर अशी जमा केलेली लोकवर्गणीची रक्कम संबंधीत यंत्रणेस परत केली जाणार नाही.